

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA DŽOVANNI PITRUCELLAS
[GIOVANNI PITRUZZELLA]
SECINĀJUMI,
sniegti 2022. gada 8. septembrī¹

Lieta C-25/21

ZA,
AZ,
BX,
CV,
DU,
ET
pret

Repsol Comercial de Productos Petrolíferos SA

(*Juzgado de lo Mercantil de Madrid* (Madrides Komerclietu tiesa, Spānija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Konkurence – Privāttiesiskā izpilde – LESD 101. panta 1. un 2. punkts – Regula (EK) Nr. 1/2003 – 2. pants – Prasība par spēkā neesamības atzīšanu – Prasība par zaudējumu atlīdzību – Direktīva 2014/104/ES – Piemērošana laikā – Valsts konkurences iestādes lēmuma pierādījuma spēks, izskatot prasību par spēkā neesamības atzīšanu un prasību par zaudējumu atlīdzību – Dalībvalstu procesuālā autonomija – Efektivitātes un tiesiskās drošības principi

1. Savienības konkurences tiesību privāttiesiskās izpildes (“private enforcement”) kontekstā ļoti būtiska nozīme ir jautājumiem saistībā ar pierādīšanas prasībām. Proti, civilprasības par konkurences tiesību pārkāpumiem parasti prasa sarežģītu faktisko un ekonomisko analīzi, un tām raksturīga ļoti ievērojama informācijas asimetrija. Šie faktori var apdraudēt personu, kuras ceļ šādas civilprasības, spēju efektīvi īstenot savas tiesības.

2. Šajā kontekstā jautājums par valsts konkurences iestādes lēmumu pierādījuma spēku tiesvedībā valsts civillietu tiesās, kurām jāizskata prasības par zaudējumu atlīdzību, kas celtas sakarā ar konkurences tiesību pārkāpumiem, tagad tiek regulēts Direktīvas 2014/104/ES saistībā ar zaudējumu atlīdzināšanas prasībām par konkurences tiesību pārkāpumiem² 9. panta 1. punktā. Tomēr vēl daudzi jautājumi gaida atbildi.

¹ Oriģinālvaloda – franču.

² Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (2014. gada 26. novembris) par atsevišķiem noteikumiem, kuri valstu tiesībās reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem (OV 2014, L 349, 1. lpp.).

3. Piemēram, papildus jautājumiem saistībā ar minētās tiesību normas interpretāciju rodas jautājums par to, ko var teikt par šādu lēmumu pierādījuma spēku, izskatot prasības par spēkā neesamības atzīšanu, kas pamatotas ar LESD 101. panta 2. punktu? Turklāt kāds ir Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punktā ietvertās normas raksturs, kas nosaka piemērojamību *ratione temporis*? Ja šī norma nav piemērojama, kāds tad ir minēto lēmumu pierādījuma spēks, izskatot prasības atlīdzināt zaudējumus par Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem?

4. Šajā lietā saistībā ar iesniedzējtiesas *Juzgado de lo Mercantil de Madrid* (Madrīdes Komerclietu tiesa, Spānija) lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu Tiesai būs iespēja sniegt skaidrojumus par visiem šiem jautājumiem.

I. Atbilstošās tiesību normas

A. Savienības tiesības

5. Padomes Regulas (EK) Nr. 1/2003 (2002. gada 16. decembris) par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti [LESD 101. un 102. pantā]³, 2. pantā “Pierādīšanas pienākums” ir noteikts:

“Jebkuros valstu vai Kopienas tiesas procesos [LESD 101. un 102.] panta piemērošanai [LESD 101.] panta 1. punkta vai [102.] panta pārkāpuma pierādīšanas pienākums ir pusei vai iestādei, kas norāda uz iespējamo pārkāpumu. [..]”

6. Direktīvas 2014/104 34. apsvērumā ir paredzēts:

“Nodrošinot to, lai Komisija un valstu konkurences iestādes varētu efektīvi un konsekventi piemērot LESD 101. un 102. pantu, visā Savienībā ir vajadzīga kopēja pieeja tam, kā valstu konkurences iestāžu galīgie nolēmumi par pārkāpumu ietekmē turpmākās zaudējumu atlīdzināšanas prasības. [..] Lai palielinātu juridisko noteiktību, novērstu LESD 101. un 102. panta nekonsekventu piemērošanu, palielinātu zaudējumu atlīdzināšanas prasību efektivitāti un procesuālo ekonomiju un veicinātu iekšējā tirgus darbību uzņēmumu un patērētāju labā, turpmākajās prasībās par zaudējumu atlīdzināšanu nevajadzētu vēlreiz apstrīdēt valsts konkurences iestādes vai pārsūdzības tiesas galīgajā lēmumā ietverto konstatējumu par LESD 101. vai 102. panta pārkāpumu. Tādēļ šāds konstatējums būtu uzskatāms par neapgāzami pierādītu zaudējumu atlīdzināšanas prasībās, kas saistībā ar minēto pārkāpumu celtas valsts konkurences iestādes vai pārsūdzības tiesas dalībvalstī. Tomēr attiecīgā konstatējuma spēkam būtu jāattiecas tikai uz pārkāpuma raksturu un tā materiālo, personas, laika un teritoriālo darbības jomu, kā to noteikusi konkurences iestāde vai pārsūdzības tiesa, īstenojot savu jurisdikciju.”

7. Direktīvas 2014/104 9. panta “Valstu nolēmumu spēks” 1. un 2. punktā ir paredzēts:

“1. Dalībvalstis nodrošina, ka valsts konkurences iestādes vai pārsūdzības tiesas galīgajā nolēmumā konstatētais konkurences tiesību pārkāpums tiek uzskatīts par neapstrīdami pierādītu attiecībā uz zaudējumu atlīdzināšanas prasību, kas celta to valsts tiesās saskaņā ar LESD 101. vai 102. pantu vai valstu konkurences tiesībām.

2. Dalībvalstis nodrošina, ka 1. punktā minēto galīgo nolēmumu, kas pieņemts citā dalībvalstī, saskaņā ar valsts tiesību aktiem var iesniegt to valsts tiesā vismaz kā pirmšķietamu [*prima facie*]

³ OV 2003, L 1, 1. lpp.

pierādījumu par to, ka ir noticis konkurences tiesību pārkāpums, un vajadzības gadījumā var izvērtēt kopā ar citiem pušu iesniegtajiem pierādījumiem.”

8. Direktīvas 2014/104 22. pantā “Piemērošana laikā” ir noteikts:

“1. Dalībvalstis nodrošina, ka valsts pasākumi, kas pieņemti, ievērojot 21. pantu, lai izpildītu šīs direktīvas materiālos noteikumus, netiek piemēroti ar atpakaļejošu spēku.

2. Dalībvalsts nodrošina, ka jebkuri valsts pasākumi, kas pieņemti, ievērojot 21. pantu, un kas nav 1. punktā minētie, netiek piemēroti zaudējumu atlīdzināšanas prasībām, kas valsts tiesā celtas pirms 2014. gada 26. decembra.”

B. Spānijas tiesību normas

9. Direktīva 2014/104 Spānijas tiesībās ir transponēta ar 2017. gada 26. maija *Real Decreto-ley 9/2017, por el que se transponen directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores* (Karaļa dekrētlukums 9/2017 par Eiropas Savienības direktīvu finanšu, tirdzniecības un veselības, kā arī darba ņēmēju norīkošanas darbā jomā transponēšanu)⁴, ar ko grozīts 2007. gada 3. jūlija *Ley 15/2007 de Defensa de la Competencia* (Likums 15/2007 par konkurences aizsardzību)⁵.

II. Pamatlietas fakti un prejudiciālie jautājumi

10. KN mantiniekiem pieder KN uzbūvēta degvielas uzpildes stacija, kas atrodas Spānijā. *Repsol SA* ir galvenais Spānijas uzņēmums, kas nodarbojas ar jēlnaftas rafinēšanas procesā iegūtu energoproduktu ražošanu. No 1987. līdz 2009. gadam KN vai tā mantinieki un *Repsol* noslēdza piecus līgumus par motordegvielas piegādi saistībā ar degvielas uzpildes stacijas darbību.

11. Pirmie divi līgumi noslēgti attiecīgi 1987. un 1996. gadā. No iesniedzējtiesas nolēmuma izriet, ka šos līgumus, lai gan tie kvalificēti kā līgumi par ekskluzīvu piegādi, faktiski varēja uzskatīt par tālākpārdošanas līgumiem⁶. Abos šajos līgumos bija paredzēts, ka uzpildes stacijas operatora atlīdzību veido komisijas maksa, ko tas varēja piemērot motordegvielas mazumtirdzniecības cenai, ko bija ieteicis *Repsol*.

12. Ar 2001. gada 11. jūlija lēmumu (turpmāk tekstā – “2001. gada lēmums”) *Tribunal de Defensa de la Competencia* (Konkurences aizsardzības tiesa, Spānija) konstatēja, ka *Repsol* ir pārkāpis valsts konkurences noteikumus, un pieņēma šādu nolēmumu:

“1. Atzīt, ka [*Repsol*] ir īstenojis ar *Ley de Defensa de la Competencia* [Konkurences aizsardzības likuma] 1. panta 1. punktu aizliegtu praksi, saskaņā ar administratīvās lietas materiālos minētajiem līgumiem [...] nosakot izplatītājiem, kuri ar to sadarbojās atbilstoši it kā komisijas vai pārstāvības sistēmai, degvielas mazumtirdzniecības cenas.

⁴ 2017. gada 27. maija *BOE* Nr. 126, 42820. lpp.

⁵ 2007. gada 4. jūlija *BOE* Nr. 159, 28848. lpp.

⁶ Proti, no šī lēmuma izriet, ka *Repsol* piegādātā motordegviela kļuva par KN ipašumu līdz ar tās iepildīšanu degvielas uzpildes stacijas tvertnē.

2. Uzdot [*Repsol*] pārtraukt cenu noteikšanu attiecībā ar degvielas uzpildes stacijām, ar kurām tam ir noslēgti līdzīga rakstura līgumi.”

13. *Audiencia Nacional* (Valsts mēroga lietu tiesa, Spānija)⁷ un pēc tam *Tribunal Supremo* (Augstākā tiesa, Spānija)⁸ šo lēmumu apstiprināja, un tādējādi tas kļuva galīgs.

14. 2001. gada 22. februārī, 2006. gada 22. februārī un 2009. gada 17. jūlijā KN vai tā mantinieki noslēdza ar *Repsol* trīs turpmākus līgumus, kas tika saukti par “ekskluzīvas komisijas līgumiem”. Šie trīs līgumi paredzēja ekskluzīvas apgādes saistības *Repsol* interesēs attiecīgi uz pieciem, trīs un pieciem gadiem. No iesniedzējtiesas nolēmuma izriet, ka ekonomiskais režīms bija “šķietams” komisijas režīms, kas patiesībā slēpa tālākpārdošanas līgumu, jo tieši komisionārs bija tas, kurš uzņēmās ar produktu saistīto risku un kuram pasūtīto produktu summa (*Repsol* noteiktā mazumtirdzniecības cena, atskaitot komisijas maksu) bija jāsamaksā pietiekami laicīgi, lai ļautu *Repsol* pirms piegādes konstatēt maksājuma veikšanu.

15. No minētā iesniedzējtiesas nolēmuma izriet, ka šajos trīs līgumos bija oficiāli atzītas komisionāra tiesības piešķirt klientiem atlaides, tās atskaitot no savas komisijas maksas. Tomēr praksē šīs tiesības esot bijušas tikai teorētiski.

16. Pēc izmeklēšanas, kurā apstiprināts, ka *Repsol* turpināja pārkāpt konkurences noteikumus, jo izrādījās, ka tā tiklā ietilpstošo degvielas uzpildes staciju operatoriem piešķirtā iespēja piemērot atlaides, tās atskaitot no savas komisijas maksas, nebija patiesa, *Comisión Nacional de la Competencia* (Valsts konkurences komisija, turpmāk tekstā – “CNC”)⁹ ar 2009. gada 30. jūlija lēmumu (turpmāk tekstā – “2009. gada lēmums”) nolēma tostarp sodīt *Repsol* par šiem konkurences noteikumu pārkāpumiem. 2009. gada lēmuma rezolutīvajā daļā bija noteikts:

“PIRMKĀRT. – Atzīt, ka *Repsol* [...] [ir] pārkāpis [Likuma par konkurences aizsardzību] 1. pantu un [LESD 101. panta 1. punktu], netieši nosakot mazumtirdzniecības cenu neatkarīgiem uzņēmumiem, kas darbojās, izmantojot tā zīmolu, šādi ierobežojot konkurenci starp tā tiklā ietilpstošajām degvielas uzpildes stacijām, kā arī pārējām degvielas uzpildes stacijām.

OTRKĀRT. – Atzīt, ka konkurences tiesību piemērošanas nolūkā visi līgumi, kuros ir ietverti noteikumi, saskaņā ar kuriem pilnvarotājs nodod otram līguma pusei būtiskus komerciālus vai finanšu riskus, tiek uzskatīti par tālākpārdošanas līgumiem.

TREŠKĀRT. – Atzīt, ka visi citi *Repsol* degvielas piegādes līgumos iekļautie noteikumi, kuros ir paredzēts, ka degvielas iegādes cena tiek noteikta, atsaucoties uz maksimālo vai ieteicamo cenu, neatkarīgi no tā, vai tā ir pašas degvielas uzpildes stacijas vai konkurentu reģionā cena, ir pretrunā [Konkurences likuma] 1. pantam un [LESD 101. panta 1. punktam] [...].

CETURTKĀRT. – Atzīt, ka visi citi *Repsol* degvielas piegādes līgumos [...] iekļautie noteikumi, kuros ir paredzēts, ka iekasējamās komisijas maksas/maržas tiek noteiktas tādā līmenī, kas ir līdzīgs tam, kāds ir reģionā, kurā atrodas degvielas uzpildes stacija, uz kuru attiecas līgums, ir pretrunā [Konkurences likuma] 1. pantam un [LESD 101. panta 1. punktam] [...].

⁷ 2007. gada 11. jūlija spriedums, apelācijas sūdzība Nr. 866/01.

⁸ 2010. gada 17. novembra spriedums, kasācijas sūdzība Nr. 6188/2007.

⁹ Tagad *Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia* (Valsts tirgu un konkurences komisija, turpmāk tekstā – “CNMC”).

PIEKTKĀRT. – Uzdot *Repsol* [..], sākot no šā lēmuma paziņošanas brīža, veikt nepieciešamos pasākumus, lai izbeigtu visas darbības, kuras veicina netiešu cenas noteikšanu degvielai, ko pārdod tīklā ietilpstošās degvielas uzpildes stacijas, kuras ar *Repsol* ir noslēgušas līgumu par zīmola izmantošanu [..] un kuru operatori konkurences noteikumu piemērošanas mērķiem ir neatkarīgi uzņēmēji [..].”

17. 2009. gada lēmums tika apstiprināts Spānijas tiesās¹⁰ un tātad ir kļuvis galīgs.

18. Uzraudzības procedūras gaitā *CNMC* pieņēma trīs lēmumus¹¹, kuros konstatēja, ka *Repsol* ir turpinājis savu prettiesisko praksi līdz 2019. gadam.

19. Šajos apstākļos KN mantinieki iesniedzējtiesā cēla prasību saskaņā ar LESD 101. panta 2. punktu atzīt par spēkā neesošiem starp pusēm noslēgtos līgumus, jo *Repsol*, pārkāpjot LESD 101. panta 1. punktu, bija noteicis kurināmā un motordegvielas mazumtirdzniecības cenu, kā arī prasību atlīdzināt zaudējumus, kas radušies LESD 101. panta pārkāpuma rezultātā. Kā pierādījumu prettiesiskajai rīcībai KN mantinieki iesniedza divus Spānijas konkurences iestāžu lēmumus (proti, 2001. gada lēmumu un 2009. gada lēmumu), kas ir kļuvuši galīgi.

20. Iesniedzējtiesa norāda, ka saskaņā ar Regulas Nr. 1/2003 2. pantu LESD 101. panta pārkāpuma pierādīšanas pienākums ir tam, kurš uz to norāda. Tā arī atsaucas uz efektivitātes principu un KN mantinieku celto prasību kvalificē kā prasību par pušu noslēgto līgumu atzīšanu par spēkā neesošiem kopā ar zaudējumu atlīdzināšanas prasību (“stand-alone” prasība).

21. Turpinājumā tā norāda, ka saskaņā ar valsts judikatūru¹², izskatot tādu prasību par spēkā neesamības atzīšanu, kādu ir cēlušī KN mantinieki, konkurences iestādes lēmumiem netiek piešķirts nekāds pierādījuma spēks. No šīs judikatūras izrietot, ka Spānijas konkurences iestāžu veiktajiem pasākumiem, tostarp tiem, kas apstiprināti kompetentajās tiesās, neesot jāizraisa visu naftas uzņēmumu noslēgto līgumu par zīmola izmantošanu spēkā neesamība. Civillietu tiesai šie lēmumi pat neesot netiešs pierādījums par prettiesisku praksi. Līdz ar to, lai panāktu konkrēto līgumu spēkā neesamību, prasītājam šai tiesā būtu jāiesniedz administratīvajā lietā iesniegtie pierādījumi.

22. Turklāt iesniedzējtiesa norāda, ka tā sauktās “follow-on” prasības izskatīšanā prasītājs saskaņā ar Direktīvas 2014/104 9. pantu tagad var veiksmīgi izpildīt prettiesiskas rīcības pierādīšanas pienākumu, vienkārši pierādot, ka konkurences iestādes galīgie lēmumi attiecas uz konkrētajām līgumattiecībām. Tomēr šajā lietā KN mantinieki esot ne tikai cēlušī zaudējumu atlīdzināšanas prasību, bet arī atsaucoties uz konkrēto līgumu spēkā neesamību saskaņā ar LESD 101. panta 2. punktu. Tomēr iesniedzējtiesa uzskata, ka, noliedzot jebkādu 2001. gada lēmuma un 2009. gada lēmuma pierādījuma spēku, tiktu turpināti LESD 101. pantā aizliegtie līgumi, kā arī attiecīgajām personām netiktu atlīdzināti ar aizliegtajām darbībām nodarītie zaudējumi. Šīs sekas neesot iedomājamas, jo līgumi starp *Repsol* un KN mantiniekiem atbilstot praksei, par kuru ir uzlikts sods, un līgumiem, kurus minētajos lēmumos ir analizējušas konkurences iestādes, un it īpaši tie esot noslēgti vienā un tajā pašā laikposmā, kad tiks noslēgti minētie līgumi, kā arī vienā un tajā pašā ģeogrāfiskajā tirgū.

¹⁰ Pēdējā instancē tas tika apstiprināts ar *Tribunal Supremo* [Augstākās tiesas] 2015. gada 22. maija un 2. jūnija spriedumiem.

¹¹ 2013. gada 20. decembra, 2017. gada 27. jūlija un 2020. gada 12. jūnija lēmumi (lieta VS/652/07 REPSOL/CEPSA/BP).

¹² Skat. iesniedzējtiesas nolēmuma b) sadaļā minēto Spānijas judikatūru.

23. Šādos apstākļos iesniedzējtiesa nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

- “1) Ja prasītājs pierāda, ka tā līgumiskās attiecības par ekskluzīvu piegādi un zīmola izmantošanu (atbilstoši komisijas maksas sistēmai vai tiešas pārdošanas sistēmai, kurā ir paredzēta atsaucis tālākpārdošanas cena, piemērojot atlaidi) ar [*Repsol*] ietilpst valsts konkurences iestādes izvērtētajā teritoriālajā un laika ietvarā, vai ir jāsecina, ka šīm līgumiskajām attiecībām ir piemērojams [2001. gada] lēmums (lieta 490/00 *REPSOL*) un/vai [2009. gada] lēmums (lieta 652/07 *REPSOL/CEPSA/BP*), uzskatot, ka, pamatojoties uz šiem lēmumiem, ir izpildīti Regulas Nr. 1/2003 2. pantā paredzētie nosacījumi attiecībā uz pārkāpuma pierādīšanas pienākumu?
- 2) Ja atbilde uz iepriekšējo jautājumu ir apstiprinoša un konkrētajā lietā ir konstatēts, ka līgumiskajām attiecībām ir piemērojams [2001. gada] lēmums (lieta 490/00 *REPSOL*) vai [2009. gada] lēmums (lieta 652/07 *REPSOL/CEPSA/BP*), vai tā rezultātā nolīgums noteikti ir atzīstams par automātiski spēkā neesošu atbilstoši LESD 101. panta 2. punktam?”

III. Vērtējums

24. Abi iesniedzējtiesas uzdotie prejudiciālie jautājumi šajā lietā ir vērsti uz to, lai, ņemot vērā Savienības tiesības, noteiktu pierādījuma spēku, kāds, minētajai tiesai izskatot tajā celto civilprasību, ir jāpiešķir diviem galīgiem Spānijas konkurences iestāžu lēmumiem, kuros konstatēti gan valsts, gan Savienības konkurences tiesību pārkāpumi.

25. Pirms detalizēti aplūkot prejudiciālos jautājumus, manuprāt, ir jāsniedz ievada apsvērumi.

26. Pirmkārt, šķiet, ka ir lietderīgi izskaidrot atsevišķus aspektus saistībā ar prasību, ko KN mantinieki cēluši iesniedzējtiesā pamatlietā.

27. Otrkārt, jautājums par valsts konkurences iestādes galīgā lēmuma iedarbību saistībā ar valsts tiesā celto zaudējumu atlīdzināšanas prasību tagad tiek reglamentēts 9. panta 1. punktā Direktīvā 2014/104, kas Spānijas tiesībās ir transponēta ar Likuma 15/2007 par konkurences aizsardzību, kurš grozīts ar Karaļa Dekrētlukumu 9/2017, 75. pantu. Tātad iesākumā ir jāpārbauda, vai šī tiesību norma ir piemērojama pamatlietā.

A. Ievada apsvērumi

1. Par iesniedzējtiesā celto prasību

28. Šajā lietā Spānijas konkurences iestādes 2001. un 2009. gada lēmumos konstatēja, ka *Repsol* vairāku gadu garumā ir pārkāpis valsts un Savienības konkurences tiesībās paredzētu konkurenci ierobežojošu vienošanos aizliegumu, netieši nosakot degvielas mazumtirdzniecības cenas attiecībās ar degvielas uzpildes stacijām, ar kurām tā bija saistīta. Šīs iestādes konstatēja vertikālus konkurences ierobežojumus līgumattiecībās starp degvielas ražotāju un piegādātāju *Repsol* un tā izplatītājiem, proti, degvielas uzpildes stacijām.

29. Laikposmā, uz kuru attiecas abi iepriekš minētie lēmumi, KN un tā mantinieki, kas ir prasītāji iesniedzējtiesā, noslēdza vairākus līgumus ar *Repsol* par degvielas ekskluzīvu piegādi tālākpārdošanai to degvielas uzpildes stacijā. Tā kā KN mantinieki uzskata, ka *Repsol* īstenotās pretkonkurences darbības ir viņus skārušas, viņi iesniedzējtiesā cēla civilprasību.

30. Šajā prasībā KN mantinieki lūdz minēto tiesu kā LESD 101. panta 1. punkta pārkāpuma atsevišķas sekas, pirmkārt, atzīt attiecīgo līgumu spēkā neesamību, tieši piemērojot LESD 101. panta 2. punktu, un, otrkārt, piespriest *Repsol* atlīdzināt ar šo pārkāpumu radītos zaudējumus¹³.

31. Lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniedzējtiesa šo prasību skaidri kvalificē kā “stand-alone” prasību. Šķiet, ka šī tiesa šo kvalifikāciju atvasina no apstākļa, ka KN mantinieku celtā zaudējumu atlīdzināšanas prasība ir apvienota ar prasību par noslēgto līgumu atzīšanu par spēkā neesošiem, pamatojoties uz LESD 101. panta 2. punktu. Par šo kvalifikāciju, kas apspriesta gan Tiesai iesniegtajos apsvērumos, gan tiesas sēdē, ir jāsniedz daži skaidrojumi.

32. Konkurences tiesībās un konkrēti “private enforcement” kontekstā civilprasības par zaudējumu atlīdzību par konkurences tiesību normu pārkāpumiem parasti iedala divos veidos: “patstāvīgās prasības” (jeb “actions stand-alone”) un “izrietošās prasības” (jeb “actions follow-up”).

33. Lai gan konkurences tiesību “private enforcement” kontekstā praksē šis nošķirums bieži tiek izmantots¹⁴, Savienības tiesībās nav precīzas šo divu prasību veidu juridiskas definīcijas. Tādējādi Direktīvā 2014/104 nav skaidras atsaucē ne uz šo atšķirību, ne arī uz abiem prasību veidiem. Vienīgās atsaucē uz atšķirību starp “stand-alone” un “follow-on” prasībām ir atrodamas Komisijas sagatavošanas dokumentos saistībā ar šīs direktīvas pieņemšanu¹⁵.

34. No šiem dokumentiem, kā arī no šo jēdzienu izmantošanas praksē izriet, ka “patstāvīgās prasības” (jeb “stand-alone prasības”) ir civilprasības, it īpaši zaudējumu atlīdzināšanas prasības¹⁶, kas celtas tiesā, kamēr konkurences iestāde iepriekš nav pieņēmusi lēmumu. Savukārt “izrietošās prasības” (jeb “follow-on prasības”) ir civilprasības, kas celtas pēc tam, kad konkurences iestāde ir konstatējusi konkurences tiesību pārkāpumu.

35. No tā izriet, ka dihotomija starp “follow-on” un “stand-alone” veida prasībām attiecas uz iedalījumu civilprasībās, kuras celtas, lai civillietu tiesā panāktu tādu tiesisko seku atzīšanu privātpersonu savstarpējās attiecībās, kas izriet no konkurences tiesību normu pārkāpuma – it īpaši šāda pārkāpuma rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanai – atkarībā no tā, vai konkurences iestādes lēmumā ir vai nav iepriekš konstatēts pārkāpums. Tātad runa nav, uz ko,

¹³ Skat. 6. un 69. lappusi prasībā par fakta atzīšanu, ko KN mantinieki iesniedzējtiesā iesniedza 2018. gada 12. februārī.

¹⁴ Skat. citastarp – kā piemērus – ģenerālvokātes L. Medinas secinājumus lietā *Daimler* (Aizliegtas vienošanās – Sadržes atkritumu konteineru kravas automobiļi) (C-588/20, EU:C:2022:130, 1. un 6. punkts) vai ģenerālvokāta A. Ranta [A. Rantos] secinājumus lietā *Volvo* un *DAF Trucks* (C-267/20, EU:C:2021:884, 18., 45., 46. un 49. punkts).

¹⁵ Skat., piemēram, 2013. gada 11. jūnija Komisijas dienestu darba dokumentu, ietekmes novērtējuma kopsavilkumu “Zaudējumu atlīdzināšanas prasības par ES konkurences noteikumu pārkāpumiem”, kas pievienots Priekšlikumam Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par atsevišķiem noteikumiem, kuri valstu tiesībās reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem (SWD(2013) 204 final, 10. punkts) vai 2008. gada 2. aprīļa *Commission Staff Working Paper accompanying the White Paper on Damages actions for breach of the EC antitrust rules* (SEC(2008)404, skat. tostarp 3. piezīmi un 21. punktu).

¹⁶ Tā kā abiem prasību veidiem nav normatīvu definīciju, nav izslēgts, ka atšķirību starp “patstāvīgu” prasību un “izrietošu” prasību var izmantot arī prasībām par spēkā neesamības atzīšanu atkarībā no tā, vai tās seko vai neseko konkurences iestādes konstatējumam par konkurences noteikumu pārkāpumu. Tomēr parasti šo atšķirību izmanto saistībā ar zaudējumu atlīdzināšanas prasībām.

šķiet, norāda iesniedzējtiesa un vismaz daļa no Spānijas judikatūras¹⁷, par atšķirību starp prasībām par spēkā neesamības atzīšanu, no vienas puses, un zaudējumu atlīdzināšanas prasībām, no otras puses.

36. Taču šajā lietā – neatkarīgi no tā, kādas ir abu Spānijas konkurences iestāžu lēmumu *in concreto* sekas saistībā ar iesniedzējtiesā celtajām civilprasībām, – lietas materiālos skaidri parādās, ka KN mantinieku celtā civilprasība seko Spānijas konkurences iestāžu konstatējumiem abos 2001. un 2009. gada lēmumos, no kuriem izriet, ka *Repsol* ir pārkāpis konkurenci ierobežojošu vienošanos aizliegumu.

37. Faktiski KN mantinieki pat vēlas balstīties uz šiem secinājumiem, lai pamatotu savu prasību. Turklāt iesniedzējtiesas uzdotie prejudiciālie jautājumi par abu šo lēmumu pierādījuma spēku saistībā ar minētās civilprasības izskatīšanu apstiprina, ka šī pati prasība ir celta, sekojot minēto lēmumu pieņemšanai. Šādos apstākļos man ir šaubas par konkrētās zaudējumu atlīdzināšanas prasības kvalificēšanu par “stand-alone” prasību, kā to noteikusi iesniedzējtiesa.

38. Apstāklis, ka zaudējumu atlīdzināšanas prasība ir apvienota ar prasību, ar kuru lūgts starp pusēm noslēgtos līgumus atzīt par spēkā neesošiem saskaņā ar LESD 101. panta 2. punktu, šajā ziņā neko nemaina.

39. Proti, lai gan abas prasības neapšaubāmi ir saistītas, jo tās abas attiecas uz vienu un to pašu konkurences noteikumu pārkāpumu, tās ir atšķirīgas prasības, jo to mērķis ir panākt atšķirīgas no minētā pārkāpuma izrietošās juridiskās sekas un tām ir atšķirīgs juridiskais pamats. Prasības par spēkā neesamības atzīšanu mērķis ir panākt līgumu, kas noslēgti, pārkāpjot konkurences tiesību normas, automātisku atzīšanu par spēkā neesošiem saskaņā ar LESD 101. panta 2. punktu. Turpretī zaudējumu atlīdzināšanas prasības mērķis ir panākt šī pārkāpuma rezultātā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu, un tās pamatā ir Savienības tiesībās atzītas tiesības¹⁸, kas īstenotas ar valsts tiesību normām par civiltiesisko atbildību neatkarīgi no tā, vai tā ir līgumiska vai ārpuslīgumiska.

40. Šajā ziņā no iesniedzējtiesas nolēmuma skaidri neizriet, vai KN mantinieki savu prasību par zaudējumu atlīdzību pamato ar *Repsol* līgumisko vai ārpuslīgumisko atbildību¹⁹. Tomēr tam, vai atbilstoši valsts tiesībām zaudējumu atlīdzināšanas prasība tiek kvalificēta ka līgumiska vai ārpuslīgumiska, nav nekādas ietekmes uz tiesībām saņemt atlīdzību par konkurences tiesību pārkāpuma rezultātā nodarītiem zaudējumiem. Proti, ne judikatūrā, kurā ir atzītas tiesības prasīt atlīdzināt zaudējumus no konkurences tiesību normu pārkāpuma²⁰, ne Direktīvā 2014/104²¹ šādu tiesību izmantošanai netiek izvirzīts nosacījums, ka ir jāpastāv īpaša veida atbildībai.

¹⁷ No Spānijas valdības apsvērumos minētās judikatūras izriet, ka vismaz dažos Spānijas tiesu spriedumos tiek nošķirtas “prasības par spēkā neesamības atzīšanu” (“stand-alone” prasības) un prasības par atbildību par Savienības konkurences tiesību normu pārkāpumu (“follow-on” prasības).

¹⁸ Skat. spriedumus, 2006. gada 13. jūlijs, *Manfredi* u.c. (no C-295/04 līdz C-298/04, EU:C:2006:461, 61. punkts), kā arī 2014. gada 5. jūnijs, *Kone* u.c. (C-557/12, EU:C:2014:1317, 22. punkts un tajā minētā judikatūra).

¹⁹ Apstāklis, ka zaudējumu atlīdzināšanas prasība ir apvienota ar prasību par spēkā neesamības atzīšanu, šķiet, runā par labu līgumiskai atbildībai. Tas turklāt izriet no apstākļa, ka, runājot par konkurences tiesību pārkāpumu, kas noticis vertikāla rakstura attiecību ietvaros, pastāv līgumiskas attiecības starp uzņēmumu, kurš ir pārkāpis konkurences tiesību normas, un iespējami cietušo pusi. Tomēr civiltiesiskās atbildības raksturs ir nosakāms valsts tiesībās.

²⁰ Skat. šo secinājumu 18. zemsvītras piezīmē norādīto judikatūru.

²¹ Skat. it īpaši jēdzienu “zaudējumu atlīdzināšanas prasība” un “zaudējumu atlīdzināšanas prasījums” definīcijas Direktīvas 2014/104 2. panta 4. un 5. punktā.

41. Tādējādi, pat ja tiktu pieņemts, kā tiesas sēdē norādīja *Repsol* pārstāvji, ka šajā lietā zaudējumu atlīdzināšanas prasība ir atkarīga no spēkā neesamības atzīšanas – kas patiesībā, manuprāt, neizriet no prasības, ko KN mantinieki cēlušies iesniedzējtiesā²², – tas nekādi neietekmētu faktu, ka zaudējumi, kurus tiek lūgts atlīdzināt, tieši izriet no (Savienības) konkurences tiesību pārkāpuma, un ka zaudējumu atlīdzināšanas prasība ir Savienības tiesībā atzītu tiesību īstenošana, kas nav atkarīga no iespējamās attiecīgo līgumu atzīšanas par spēkā neesošiem.

2. Par Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punkta piemērojamību

42. Kā jau norādīju, jautājums par dalībvalsts konkurences iestādes galīgā lēmuma iedarbību saistībā ar zaudējumu atlīdzināšanas prasību, kas celta šīs dalībvalsts tiesā par konkurences tiesību pārkāpumu, tagad tiek reglamentēts Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punktā.

43. Tā kā KN mantinieku iesniedzējtiesā uzsāktā prasība, pirmkārt, tika celta 2018. gada 12. februārī, proti, pēc Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punkta transponēšanas Spānijas tiesībās²³, un, otrkārt, tā ietver šādu zaudējumu atlīdzināšanas prasību, no paša sākuma ir jāpārbauda, vai šīs tiesību norma šajā lietā ir piemērojama *ratione materiae* un *ratione temporis*.

a) Par piemērojamību “*ratione materiae*”

44. Saistībā ar Direktīvas 2014/104 un it īpaši tās 9. panta 1. punkta piemērojamību *ratione materiae* šajā lietā daži no lietas dalībniekiem, kas iesnieguši apsvērumus Tiesā, ir norādījuši, ka šī direktīva konkrētajā gadījumā nav piemērojama, jo tā attiecoties tikai uz “follow-on” veida zaudējumu atlīdzināšanas prasībām. Atsaucoties arī uz šo secinājumu 32.–41. punktā izklāstītajiem apsvērumiem gan par atšķirību starp “stand-alone” un “follow-on” prasībām, gan šajā lietā celtās prasības analīzi, norādišu, ka Direktīvas 2014/104 1. panta “Priekšmets un darbības joma” 2. punktā ir noteikts, ka šajā direktīvā tostarp ir paredzēta konkurences noteikumu izpilde “zaudējumu atlīdzināšanas prasībās, kas celtas valstu tiesās”²⁴, bez nekādas atsauces uz iedalījumu “stand-alone” un “follow-on” prasībās. Kā jau to norādīju, šajā direktīvā šāda atšķirība pat nav minēta. No tā izriet, ka Direktīva 2014/104 ir piemērojama jebkura veida zaudējumu atlīdzināšanas prasībām par konkurences tiesību normu pārkāpumiem neatkarīgi no tā, vai prasību kvalificē kā “follow-on” vai “stand-alone”.

45. Protams, tā kā Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punktā ietvertajā normā tiek reglamentētas valsts konkurences iestāžu lēmumu sekas, šo normu nevar piemērot, ja šāda lēmuma nav. Tomēr, pirmkārt, tas nav tas pats, kas apgalvot, ka šī direktīva nav piemērojama *ratione materiae* “stand-alone” prasībām. Otrkārt, šajā lietā gan ir divi valsts konkurences iestādes lēmumi, un prejudiciālo jautājumu mērķis tieši ir noteikt šo lēmumu sekas un pierādījuma spēku saistībā ar iesniedzējtiesā ierosināto civilprasību, tostarp zaudējumu atlīdzināšanas prasību.

46. Turklāt ir jāuzsver, ka – kā izriet no Direktīvas 2014/104 1. panta – šī direktīva attiecas tikai uz zaudējumu atlīdzināšanas prasībām un savukārt nav piemērojama civilprasībām par LESD 101. panta 2. punktam neatbilstošu līgumu atzīšanu par spēkā neesošiem. Tādējādi šāda veida prasības par spēkā neesamības atzīšanu Savienības atvasināto tiesību līmenī netiek reglamentētas.

²² Skat. šo secinājumu 30. punktu un 13. zemsvītras piezīmi.

²³ Skat. šo secinājumu 8. punktu.

²⁴ Par Direktīvas 2014/104 materiālo piemērošanas jomu skat. arī ģenerālvokātes J. Kokotes [J. Kokott] secinājumus lietā *Cogeco Communications* (C-637/17, EU:C:2019:32, 55.–58. punkts).

b) Par piemērojamību “*ratione temporis*”

47. Saistībā ar Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punkta piemērošanu *ratione temporis* norādīšu, ka nesenajā 2022. gada 22. jūnija spriedumā *Volvo* un *DAF Trucks* (C-267/20, turpmāk tekstā – “spriedums *Volvo*”, EU:C:2022:494) Tiesa ir sniegusi skaidrojumu par kritērijiem, pēc kuriem nosaka dažādu šīs direktīvas noteikumu piemērojamību *ratione temporis*. Turklāt runa bija par Spānijas tiesas iesniegtu lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu²⁵.

48. Šajā kontekstā Tiesa vispirms atgādināja, ka Direktīva 2014/104 ietver īpašu noteikumu, proti, 22. pantu, kas skaidri nosaka nosacījumus tās materiālo noteikumu un tādu noteikumu, kas nav uzskatāmi par materiāliem, piemērošanai laikā²⁶.

49. It īpaši, pirmkārt, saskaņā ar Direktīvas 2014/104 22. panta 1. punktu dalībvalstis nodrošina, ka valsts pasākumi, kas pieņemti, ievērojot tās 21. pantu, lai izpildītu šīs direktīvas materiālos noteikumus, netiek piemēroti ar atpakaļejošu spēku²⁷.

50. Otrkārt, saskaņā ar Direktīvas 2014/104 22. panta 2. punktu dalībvalstīm ir jānodrošina, ka jebkuri valsts pasākumi, kas pieņemti, lai izpildītu šīs direktīvas noteikumus, kas nav materiāli noteikumi, netiek piemēroti zaudējumu atlīdzināšanas prasībām, kuras valsts tiesā celtas pirms 2014. gada 26. decembra²⁸.

51. No tā izriet, ka, lai noteiktu Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punkta piemērojamību laikā, ir jānoskaidro, pirmām kārtām, vai šī tiesību norma ir vai nav materiāls noteikums²⁹.

52. Tiesa turklāt nosprieda, ka pēc tam, kad ir noteikts, vai attiecīgā tiesību norma ir vai nav materiāla, ir jāpārbauda, otrām kārtām, vai tādos apstākļos kā pamatlietā, kuros Direktīva 2014/104 ir tikusi transponēta novēloti, attiecīgā situācija, ciktāl to nevar kvalificēt kā jaunu, ir radusies pirms šīs direktīvas transponēšanas termiņa beigām vai arī tā turpināja radīt sekas pēc šī termiņa beigām³⁰.

53. Proti, runājot par direktīvām, no judikatūras izriet, ka parasti tikai, pirmkārt, juridiskās situācijas, kas radušās pēc direktīvas transponēšanas termiņa beigām, vai, otrkārt, juridiskās situācijas, kas radušās iepriekšējās tiesību normas spēkā esamības laikā, bet turpina radīt sekas pēc tam, kad ir stājušies spēkā valsts tiesību akti, kuri pieņemti direktīvas transponēšanai pēc tās transponēšanas termiņa beigām, var tikt saistītas ar šīs direktīvas piemērojamību *ratione temporis*³¹.

²⁵ Par Direktīvas 2014/104 piemērojamību *ratione temporis* skat. arī ģenerāladvokāta M. Špunara [M. Szpunar] secinājumus lietā *PACCAR u.c.* (C-163/21, EU:C:2022:286, 52.–58. punkts) un lietā *RegioJet* (C-57/21, EU:C:2022:363, 27.–36. punkts).

²⁶ Skat. spriedumu *Volvo*, 35. punkts, un spriedumu, 2019. gada 28. marts, *Cogeco Communications* (C-637/17, turpmāk tekstā – “spriedums *Cogeco*”, EU:C:2019:263, 25. punkts).

²⁷ Skat. spriedumu *Volvo*, 36. punkts, un spriedumu *Cogeco*, 26. punkts.

²⁸ Skat. spriedumu *Volvo*, 37. punkts, un spriedumu *Cogeco*, 27. punkts.

²⁹ Skat. spriedumu *Volvo*, 38. punkts. Minētā sprieduma 39. punktā Tiesa precizēja, ka jautājums par to, kuras no Direktīvas 2014/104 normām ir materiāli noteikumi un kuras tādas nav – tā kā šīs direktīvas 22. pantā nav atsauces uz valsts tiesībām –, ir jāizvērtē, ņemot vērā Savienības tiesības, nevis piemērojamās valsts tiesības.

³⁰ Skat. spriedumu *Volvo*, 42. punkts.

³¹ Skat. spriedumu *Volvo*, 33. un 34. punkts, kā arī tajos minēto judikatūru.

1) Par to, vai Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punktam ir materiālas vai procesuālas normas raksturs

54. Lai gan Direktīvā 2014/104 – tās 22. pantā – ir paredzēti atšķirīgi nosacījumi tās noteikumu piemērošanai *ratione temporis* atkarībā no tā, vai runa ir par procesuāliem vai materiāliem noteikumiem, tajā netiek definēts, kuri no tās noteikumiem ir atzīstami par materiāliem vai procesuāliem.

55. Vispārīgi var uzskatīt, ka materiālajās tiesību normās ir noteikta konkurences tiesību pārkāpumā iesaistīto personu atbildības esamība un apjoms, savukārt procesuālajās tiesību normās ir paredzēta procedūras norise³².

56. Tomēr, tā kā Direktīvā 2014/104 nav attiecīgu norāžu, Tiesa savā judikatūrā ir veikusi precīzu katra šīs direktīvas noteikuma, kura piemērojamība *ratione temporis* bija apstrīdēta, satura un mērķa analīzi, lai noteiktu tā materiālo vai procesuālo raksturu.

57. Attiecībā uz Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punktu jāatgādina, ka no šī noteikuma formulējuma izriet, ka dalībvalstis nodrošina, ka valsts konkurences iestādes vai pārsūdzības tiesas galīgajā nolēmumā konstatētais konkurences tiesību pārkāpums tiek uzskatīts par neapstrīdami pierādītu zaudējumu atlīdzināšanas prasībā, kas celta to valsts tiesās saskaņā ar LESD 101. vai 102. pantu vai valstu konkurences tiesībām.

58. Kā izriet no Direktīvas 2014/104 34. apsvēruma, minētās tiesību normas mērķis ir nodrošināt juridisko drošību, novērst LESD 101. un 102. panta nekonsekventu piemērošanu, palielināt zaudējumu atlīdzināšanas prasību efektivitāti un procesuālo ekonomiju un veicināt iekšējā tirgus darbību uzņēmumu un patērētāju labā.

59. Šo mērķu sasniegšanai šajā pašā tiesību normā valsts konkurences iestāžu vai pārsūdzības iestādes, kas konstatē konkurences tiesību pārkāpumu, nolēmumiem būtībā tiek piešķirts šī konstatējuma neapstrīdama pierādījuma spēks saistībā ar zaudējumu atlīdzināšanas prasībām. Raugoties no šāda viedokļa, var uzskatīt, ka Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punktā ir reglamentēts kvalificēta pierādīšanas līdzekļa, proti, valsts konkurences iestādes nolēmuma, pierādījuma spēks. Gadījumā, ja ir sakritība³³ starp valsts iestādes nolēmumā konstatēto pārkāpumu un pārkāpumu, kas, iespējams, ir radījis kaitējumu, kuru tiek lūgts atlīdzināt civillietā, minētais nolēmums būs neapstrīdams pārkāpuma pierādījums saistībā ar minēto prasību.

60. Tomēr, lai gan no iepriekšējā šo secinājumu punkta izriet, ka Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punktā tiek reglamentēta pierādīšanas līdzekļa (kvalificēta), proti, valsts konkurences iestādes nolēmuma, novērtēšana, tomēr, manuprāt, nevar uzskatīt, ka šai tiesību normai ir tikai pierādīšanas mērķis³⁴.

³² Skat. ģenerālvokāta M. Špunara [M. Szpunar] secinājumus lietā *RegioJet* (C-57/21, EU:C:2022:363, 29. punkts).

³³ Šajā ziņā no Direktīvas 2014/104 34. apsvēruma izriet, pirmkārt, ka valsts konkurences iestādes galīgajā nolēmumā konstatēts LESD 101. vai 102. panta pārkāpums ir uzskatāms par neapstrīdami pierādītu konkurences iestādes dalībvalstī celtās zaudējumu atlīdzināšanas prasības saistībā ar šo pārkāpumu. Otrkārt, no tā izriet, ka konstatējuma sekām tomēr ir jābūt saistītām tikai ar minētā pārkāpuma raksturu un tā materiālo, personas, laika un teritoriālo darbības jomu tā, kā to ir noteikusi konkurences iestāde. No šī apsvēruma interpretācijas izriet, pirmkārt, ka, lai to varētu uzskatīt par neapstrīdami pierādītu saistībā ar zaudējumu atlīdzināšanas prasību atbilstoši Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punktam, konkurences tiesību normu pārkāpuma konstatējumam konkurences iestādes galīgajā nolēmumā ir jāattiecas uz to pašu pārkāpumu, kas, iespējams, ir radījis kaitējumu cietušajai personai, kura cēlusi prasību. Tātad abiem pārkāpumiem ir jāsakrīt. Otrkārt, no šā apsvēruma izriet, ka šai sakritībai ir jāattiecas uz pārkāpuma raksturu un tā materiālo, personas, laika un teritoriālo darbības jomu (šajā ziņā skat. arī šo secinājumu 96. punktu).

³⁴ Šajā ziņā skat. arī ģenerālvokātes J. Kokotes [J. Kokott] secinājumus lietā *Cogeco Communications* (C-637/17, EU:C:2019:32, 61. punkts).

61. Proti, konkurences tiesību pārkāpuma, kas, iespējams, ir radījis zaudējumus, kuru atlīdzināšana tiek prasīta zaudējumu atlīdzināšanas prasībā, esamība ir daļa no nepieciešamajiem elementiem, kuriem ir jābūt cietušās personas rīcībā, lai celtu zaudējumu atlīdzināšanas prasību³⁵.

62. Tā kā Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punktā ir paredzēts, ka gadījumā, ja konkurences tiesību pārkāpums ir konstatēts ar konkurences iestādes galīgo nolēmumu, tas ir uzskatāms par neapstrīdamu, tādējādi cietušajai pusei, kas cēl prasību, nav nepieciešams pierādīt šāda pārkāpuma esamību, šī tiesību norma, manuprāt, ir jāuzskata par tādu, kas attiecas uz vienu no civiltiesiskās atbildības par konkurences tiesību pārkāpumiem pamatelementiem³⁶.

63. Šajā tiesību normā būtībā ir noteikta neapstrīdama prezumpcija³⁷ par vienu no šiem elementiem, proti, pārkāpuma, esamību zaudējumu atlīdzināšanas prasības izskatīšanas nolūkā, ja šis pārkāpums ir konstatēts ar tās dalībvalsts konkurences iestādes galīgo nolēmumu, kuras tiesā ir iesniegta prasība, vai ar šīs pašas dalībvalsts pārsūdzības tiesas galīgo nolēmumu. Tā kā runa ir par civiltiesiskās atbildības pamatelementa neapstrīdamu prezumpciju, šī prezumpcija tieši ietekmē uzņēmuma, pret kuru celta prasība par zaudējumu atlīdzību, tiesisko stāvokli³⁸.

64. Šādos apstākļos uzskatu, ka Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punkts ir norma, kas ir cieši saistīta ar konkurences noteikumus pārkāpušo uzņēmumu civiltiesiskās atbildības rašanos, iestāšanos un apjomu, un ka tādējādi to var raksturot kā materiālo normu³⁹. No tā izriet, ka tai ir materiāls raksturs šīs direktīvas 22. panta 1. punkta izpratnē.

2) Par to, vai pamatlietā aplūkotā situācija ir radusies pirms Direktīvas 2014/104 transponēšanas termiņa

65. Kā izriet no šo secinājumu 52. punkta, lai noteiktu Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punkta piemērojamību laikā, ir arī jāpārbauda, vai konkrētajā gadījumā pamatlietā aplūkotā situācija ir radusies pirms šīs direktīvas transponēšanas termiņa beigām vai arī tā turpina radīt sekas pēc minētā termiņa beigām⁴⁰.

66. Tomēr šajā gadījumā pamatlietā aplūkotā tiesiskā situācija, par kuru ir jāpārbauda, vai tā ir iestājusies pirms minētā datuma, manuprāt, ir jāskata, konkretizējot elementus, kas veido KN mantinieku tiesības uz atlīdzību par *Repsol* konkurences noteikumu pārkāpuma radītajiem zaudējumiem⁴¹.

67. Šajā gadījumā KN mantinieki prasa atlīdzināt zaudējumus, kas viņiem radušies konkurences ierobežojumu dēļ, kuri ietverti šo secinājumu 11. un 14. punktā minētajos piecos līgumos, kurus viņi bija noslēguši ar *Repsol*.

³⁵ Skat. spriedumu lietā *Volvo*, 60. punkts.

³⁶ Šajā nozīmē attiecībā uz citiem atbildību veidojošiem elementiem (proti, cēloņsakarību un zaudējumiem) skat. spriedumu *Volvo*, 94. punkts.

³⁷ Šajā ziņā skat. ģenerālvokātes J. Kokotes [*J. Kokott*] secinājumus lietā *Cogeco Communications* (C-637/17, EU:C:2019:32, 95. punkts).

³⁸ Šajā nozīmē skat. spriedumu *Volvo*, 95. punkts.

³⁹ Šajā nozīmē skat. spriedumu *Volvo*, 95. un 96. punkts, kā arī ģenerālvokātes J. Kokotes [*J. Kokott*] secinājumus lietā *Cogeco Communications* (C-637/17, EU:C:2019:32, 62. punkts).

⁴⁰ Skat. spriedumu *Volvo*, 49. punkts. No šo secinājumu 8. punkta tāpat izriet, ka Direktīva 2014/104 transponēšanas termiņā netika transponēta Spānijas tiesībās.

⁴¹ Pēc analogijas skat. spriedumu, 2010. gada 16. decembris, *Stichting Natuur en Milieu* u.c. (C-266/09, EU:C:2010:779, 34. un 35. punkts).

68. Šajā ziņā, pirmkārt, no iesniedzējtiesas nolēmuma izriet, ka pēdējais KN mantinieku noslēgtais līgums, ar ko viņi pamato *Repsol* atbildību, tika parakstīts 2009. gada 17. jūlijā uz piecu gadu termiņu. Tādējādi konstatējams, ka šis līgums ir beidzies vēlākais 2014. gadā, proti, pirms Direktīvas 2014/104 transponēšanas termiņa beigām, t.i., pirms 2016. gada 27. decembra⁴². No tā izriet, ka šajā datumā līgumu noteikumi, kuros bija ietverti vertikāli ierobežojumi, no kuriem izriet pārkāpumi, vairs neradīja sekas un ka tādējādi vismaz attiecībā konkrēti uz KN mantiniekiem⁴³ pārkāpums bija beidzies pirms minētā transponēšanas termiņa beigām⁴⁴.

69. Otrkārt, no dokumenta par lietas ierosināšanu, ko KN mantinieki iesniedza iesniedzējtiesā, tieši izriet, ka tie prasa atlīdzināt zaudējumus, ko viņi bija cietuši laikposmā no 1993. gada 14. janvāra līdz 2013. gada 17. aprīlim, – datumam, kad *Repsol* veica pēdējo piegādi KN mantiniekiem⁴⁵. Tātad jākonstatē, ka viņi prasa atlīdzināt zaudējumus, kas viņiem bija radušies laikposmā, kurš beidzies pirms Direktīvas 2014/104 transponēšanas termiņa beigām.

70. Šādos apstākļos, manuprāt, jāatzīst, ka Direktīvas 2014/104 transponēšanas termiņa beigu datumā pamatlietā aplūkotā tiesiskā situācija bija jāatzīst par radušos.

71. Šajos apstākļos, ņemot vērā Direktīvas 2014/104 22. panta 1. punktu, jāsecina, ka šīs direktīvas 9. panta 1. punkts nav piemērojams *ratione temporis* zaudējumu atlīdzināšanas prasībai, kas, lai gan celta pēc valsts tiesību normu, ar kurām šī direktīva ir novēloti transponēta valsts tiesībās, stāšanās spēkā, pirmkārt, attiecas uz pārkāpumu, kas izriet no konkurences ierobežojumiem, kuri ietverti līgumos, kuru sekas ir beigušās pirms šīs pašas direktīvas transponēšanas termiņa beigām, un, otrkārt, attiecas uz prasību atlīdzināt zaudējumus, kuri nodarīti laikposmā, kas ir beidzies pirms šī datuma.

72. No visa iepriekš minētā izriet, ka, manuprāt, Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punkts pamatlietā nav piemērojams.

B. Par prejudiciāliem jautājumiem

73. Abi iesniedzējtiesas šajā lietā uzdotie prejudiciālie jautājumi ir jāanalizē iepriekš minēto apsvērumu gaismā.

74. Ar pirmo prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, kāds pierādījuma spēks tajā izskatāmajā civillietā ir jāpiešķir Spānijas konkurences iestāžu 2001. un 2009. gada lēmumiem. Šī tiesa vēlas zināt konkrētāk, vai Regulas Nr. 1/2003 2. pantā paredzētie nosacījumi par pierādīšanas pienākumu ir uzskatāmi par izpildītiem, ja ar šiem diviem lēmumiem prasītāja ir pierādījusi, ka tās līgumiskās attiecības par ekskluzīvu piegādi un zīmola izmantošanu ietilpst valsts konkurences iestādes izvērtētajā teritoriālajā un laika piemērošanas jomā.

⁴² Skat. Direktīvas 2014/104 21. panta 1. punktu.

⁴³ Proti, no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, kā norādīts šo secinājumu 18. punktā, ka vairākos lēmumos, kas pieņemti uzraudzības procedūras ietvaros, CNMC konstatēja, ka *Repsol* turpināja savas prettiesiskās darbības pēc Direktīvas 2014/104 transponēšanas termiņa beigām. Tomēr, tā kā šajā lietā *Repsol* izdarītais pārkāpums attiecas uz konkrētiem vertikāliem ierobežojumiem, kas ietverti līgumos ar atsevišķiem degvielas izplatītājiem, tad prettiesiskās darbības, kas konstatētas šajos uzraudzības procesā pieņemtajos lēmumos un kas notika pēc pēdējā KN mantinieku un *Repsol* noslēgtā līguma seku beigām, nevar uz tiem attiekties.

⁴⁴ Šajā nozīmē skat. spriedumu *Volvo*, 103. punkts.

⁴⁵ Skat. KN mantinieku iesniedzējtiesā iesniegtas prasības par fakta atzīšanu 6. lpp.

75. Ar savu otro prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai tad, ja Regulas Nr. 1/2003 2. pantā paredzētie nosacījumi attiecībā uz pierādīšanas pienākumu ir uzskatāmi par izpildītiem ar abiem minētajiem lēmumiem, tas noteikti nozīmē, ka konkrētie līgumi ir atzīstami par automātiski spēkā neesošiem saskaņā ar LESD 101. panta 2. punktu.

76. Tā kā abi prejudiciālie jautājumi ir savstarpēji saistīti, manuprāt, uz tiem ir jāatbild kopā.

77. Šajā ziņā vispirms jāatgādina, ka saskaņā ar Regulas Nr. 1/2003 2. pantu LESD 101. panta 1. punkta pārkāpuma pierādīšanas pienākums ir tai pusei, kura uz to norāda.

78. Tātad KN mantiniekiem pamatlietā gan viņu celtajā prasībā par spēkā neesamības atzīšanu, gan zaudējumu atlīdzināšanas prasībā ir jāpierāda, ka *Repsol* ir pārkāpis konkurenci ierobežojošu vienošanos aizliegumu. Šajā nolūkā tie iesniedzējtiesai iesniedza 2001. un 2009. gada lēmumus.

79. Kā minēts šajos secinājumos⁴⁶, abas KN mantinieku celtās prasības (par spēkā neesamības atzīšanu un par zaudējumu atlīdzināšanu) ir saistītas, bet juridiski atšķirīgas. Tā kā ar Direktīvu 2014/104 īstenotā saskaņošana zaudējumu atlīdzināšanas prasību jomā pamatlietā vēl nav piemērojama *ratione temporis*⁴⁷, ne uz vienu no abām prasībām neattiecas kāds īpašs atvasināto tiesību regulējums jautājumā par valsts konkurences iestāžu lēmumu pierādījuma spēku. Šādos apstākļos abas prasības ir jāanalizē, ņemot vērā primāro tiesību normas un vispārējos Savienības tiesību principus, kā tie ir interpretēti Tiesas judikatūrā.

1. Atbilstošie judikatūras principi

80. Šajā ziņā vispirms jāatgādina, ka LESD 101. panta 1. punktam ir tieša iedarbība attiecībās starp privātpersonām un tas attiecinājams tiesību subjektiem rada tiesības, kuras valstu tiesām ir jāaizsargā⁴⁸.

81. Proti, ikvienai personai ir tiesības vērsties tiesā par LESD 101. panta 1. punkta pārkāpumu un līdz ar to atsaukties uz šajā tiesību normā aizliegtās vienošanās vai darbības spēkā neesamību, kas paredzēta LESD 101. panta 2. punktā, kā arī lūgt atlīdzināt nodarīto kaitējumu, ja starp šo kaitējumu un attiecīgo aizliegto vienošanos vai darbību pastāv cēloņsakarība⁴⁹.

82. Šajā ziņā Tiesa ir atzinusi, ka LESD 101. panta pilnīgā efektivitāte un it īpaši tā 1. punktā noteiktā aizlieguma lietderīgā iedarbība būtu apdraudēta, ja jebkura persona nevarētu prasīt atlīdzību par zaudējumiem, kas tai radušies līguma dēļ vai tādas rīcības dēļ, kas var ierobežot vai izkropļot konkurenci⁵⁰. Tas tā ir arī tad, ja jebkura no šajā tiesību normā aizliegta nolīguma pusēm nevarētu atsaukties uz šī līguma spēkā neesamību, jo bez spēkā neesamības juridiskas atzīšanas turpinātos juridiska nenoteiktība saistībā ar šī līguma sekām, par kuru varētu teikt, ka tam ir sekas, lai gan tas ir automātiski spēkā neesošs, jo ir pretējs LESD 101. panta 1. punktam.

⁴⁶ Skat. šo secinājumu 30. un 39. punktu.

⁴⁷ Skat. šo secinājumu 47.–72. punktu.

⁴⁸ Spriedums, 2021. gada 11. novembris, *Stichting Cartel Compensation* un *Equilib Netherlands* (C-819/19, EU:C:2021:904, 48. punkts un tajā minētā judikatūra).

⁴⁹ Spriedums, 2021. gada 11. novembris, *Stichting Cartel Compensation* un *Equilib Netherlands* (C-819/19, EU:C:2021:904, 49. punkts un tajā minētā judikatūra).

⁵⁰ Skat. tostarp spriedumu, 2019. gada 14. marts, *Skanska Industrial Solutions* u.c. (C-724/17, EU:C:2019:204, 25. punkts un tajā minētā judikatūra).

83. Tādējādi valstu tiesām ir kompetence piemērot LESD 101. pantu, it īpaši ar privāttiesībām saistītos strīdos, jo šī kompetence izriet no šā panta tiesās iedarbības⁵¹.

84. Proti, kā izriet no pastāvīgās judikatūras, valstu tiesām, kurām atbilstoši to kompetencei ir jāpiemēro Savienības tiesību normas, ir jānodrošina ne vien šo tiesību normu pilnīga iedarbība, bet arī jāaizsargā tiesības, ko tās piešķir privātpersonām. Tieši šīm tiesām ir uzticēts nodrošināt tiesisko aizsardzību, kas attiecīgajām privātpersonām izriet no Savienības tiesību normu tiesās iedarbības⁵².

85. Nepastāvot Savienības tiesiskajam regulējumam – nekādam saistībā ar prasību par spēkā neesamības atzīšanu un tādām, kas būtu piemērojams *ratione temporis*, saistībā ar zaudējumu atlīdzināšanas prasību –, katras dalībvalsts tiesību sistēmā ir jānosaka kārtība, kādā īstenojamas tiesības atsaukties uz spēkā neesamību vai prasīt atlīdzināt zaudējumus, kas radušies ar LESD 101. pantu aizliegtas vienošanās vai darbības dēļ, tostarp noteikumi attiecībā uz konkurences iestādes lēmumu pierādījuma spēku civillietu tiesā, ar nosacījumu, ka tiek ievēroti līdzvērtības un efektivitātes principi⁵³.

86. Tādējādi noteikumi, kas piemērojami prasībām, kuras paredzētas, lai aizsargātu tiesības, kādas attiecīgajām personām izriet no Savienības tiesību tiesās iedarbības, nedrīkst būt nelabvēlīgāki par noteikumiem, kas attiecas uz līdzīgām iekšzemes prasībām (līdzvērtības princips), ne arī padarīt par neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtināt to tiesību izmantošanu, kas piešķirtas ar Savienības tiesību sistēmu (efektivitātes princips)⁵⁴.

87. Šajā ziņā un it īpaši konkurences tiesību jomā šīs normas nedrīkst nelabvēlīgi ietekmēt Savienības konkurences noteikumu un konkrēti LESD 101. panta efektīvu piemērošanu⁵⁵.

88. Turklāt vēl arī jāprecizē, ka no judikatūras izriet, ka šo secinājumu 83. punktā minētās valstu tiesām piešķirtās kompetences piemērot LESD 101. pantu privāttiesību strīdiem īstenošanu var ierobežot it īpaši tiesiskās drošības princips, konkrēti, nepieciešamība izvairīties no tā, ka šīs tiesas un struktūras, kurām ir uzdots veikt Savienības konkurences tiesību aktu administratīvu piemērošanu, pieņem pretrunīgus lēmumus⁵⁶.

2. Piemērošana šajā lietā: procesuālā autonomija un ierobežojumi, kas izriet no efektivitātes un tiesiskās drošības principiem

89. No šo secinājumu iepriekšējos punktos minētajiem judikatūras principiem vispirms izriet, ka, nepastāvot Savienības tiesiskajam regulējumam šajā jomā, dalībvalstīm to procesuālās autonomijas ietvaros ir jāreglamentē konkurences iestādes lēmumu pierādījuma spēks privāttiesiskos strīdos, kuros persona tiesā atsaucas uz LESD 101. panta 1. punkta pārkāpumu, lai

⁵¹ Spriedums, 2021. gada 11. novembris, *Stichting Cartel Compensation* un *Equilib Netherlands* (C-819/19, EU:C:2021:904, 51. punkts un tajā minētā judikatūra).

⁵² Spriedums, 2021. gada 11. novembris, *Stichting Cartel Compensation* un *Equilib Netherlands* (C-819/19, EU:C:2021:904, 52. punkts un tajā minētā judikatūra).

⁵³ Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 14. marts, *Skanska Industrial Solutions* u.c. (C-724/17, EU:C:2019:204, 27. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī pēc analogijas spriedumu *Cogeco*, 42. punkts.

⁵⁴ Skat. spriedumu, 2014. gada 5. jūnijs, *Kone* u.c. (C-557/12, EU:C:2014:1317, 25. punkts), un pēc analogijas spriedumu *Cogeco*, 43. punkts.

⁵⁵ Skat. spriedumu, 2014. gada 5. jūnijs, *Kone* u.c. (C-557/12, EU:C:2014:1317, 26. punkts).

⁵⁶ Spriedums, 2021. gada 11. novembris, *Stichting Cartel Compensation* un *Equilib Netherlands* (C-819/19, EU:C:2021:904, 55. punkts). Šajā ziņā skat. arī Direktīvas 2014/104 34. apsvērumu.

apgalvotu, ka ar šo tiesību normu aizliegtā vienošanās vai darbība saskaņā ar LESD 101. panta 2. punktu ir spēkā neesoša, un lai prasītu atlīdzināt nodarītos zaudējumus, ja pastāv cēloņsakarība starp šiem zaudējumiem un šo vienošanos vai praksi.

90. Tomēr no minētajiem judikatūras principiem izriet, ka dalībvalstu procesuālo autonomiju šajā ziņā ierobežo, pirmkārt, līdzvērtības un efektivitātes principi un, otrkārt, tiesiskās drošības princips.

91. Pirmām kārtām, saistībā ar efektivitātes principu, uz kuru iesniedzējtiesa atsaucas savā lēmumā lūgt prejudiciālu nolēmumu⁵⁷, piekritu viedoklim, ka tiesību uz atlīdzinājumu par LESD 101. panta 1. punkta pārkāpumiem īstenošana kļūtu pārmēru sarežģīta, ja konkurences iestādes iepriekšējam veikumam neatzītu ne vismazāko ietekmi tiesvedībā, kura izskata civilprasību par zaudējumu atlīdzību⁵⁸. No tā izriet, ka, ņemot vērā daudzo konkurences tiesību pārkāpumu īpašo sarežģītību un praktiskās grūtības, ar kurām sastopas cietušās personas šo pārkāpumu pierādīšanā, efektivitātes princips prasa atzīt, lai valsts konkurences iestādes galīgām LESD 101. panta 1. punkta pārkāpuma konstatējumam būtu *vismaz* pārkāpuma netieša pierādījuma vai sākotnēja pierādījuma spēks saistībā ar zaudējumu atlīdzināšanas prasības izskatīšanu⁵⁹.

92. Manuprāt, tas pats attiecas uz prasībām ar mērķi panākt ar šo tiesību normu aizliegtas vienošanās vai darbības spēkā neesamības atzīšanu, kas paredzēta LESD 101. panta 2. punktā. Tā kā galīgām valsts konkurences iestādes pārkāpuma konstatējumam ir nozīme, nosakot šādu spēkā neesamību, efektivitātes princips prasa atzīt, ka šādam konstatējumam ir vismaz netieša pierādījuma vai sākotnēja indikatīva pierādījuma spēks, izskatot prasību par spēkā neesamības atzīšanu, lai nodrošinātu LESD 101. panta pilnīgu efektivitāti un it īpaši tā 1. punktā noteiktā aizlieguma lietderīgo iedarbību.

93. Pieeja, saskaņā ar kuru civillietu tiesa nevar neņemt vērā valsts konkurences iestāžu konstatējumus saistībā ar Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem, turklāt atbilst nepieciešamajai funkcionālai papildinātībai starp minēto tiesību “public enforcement” un “private enforcement”. Proti, man jau ir bijusi iespēja izteikties⁶⁰ par to, ka – kā atzinusi Tiesa – izpilde, neatkarīgi no tā, vai tā ir privāttiesiska vai publiski tiesiska, ir nepieciešams instruments pretkonkurences rīcības apkarošanas politikas efektivitātes stiprināšanai. Raugoties no šī viedokļa, pirmais no šiem izpildes veidiem ne tikai īsteno korektīvu mērķi, kas vērsts uz privāto interešu apmierināšanu, bet tai ir arī preventīva funkcija, kas veicina konkurences aizsardzības pamatā esošo vispārējo interešu mērķu sasniegšanu. Tādējādi, jo vairāk tiek novērsti vai mazināti praktiski šķēršļi zaudējumu atlīdzināšanas prasību celšanai – piemēram, prasība pierādīt pārkāpumu, kaut gan konkurences iestāde jau vismaz daļēji to pašu pārkāpumu ir konstatējusi, – no to tiesību subjektu puses, kas cietuši no konkurences noteikumu pārkāpuma, jo vairāk tiek stiprināta šāda preventīvā funkcija.

94. Ir taisnība, ka efektivitātes principu un prasību nodrošināt LESD 101. panta pilnīgu efektivitāti nevar interpretēt tiktāl, ka dalībvalstīm būtu jāliek atzīt neapstrīdamu prezumpciju, kāda attiecībā uz zaudējumu atlīdzināšanas prasībām tagad ir paredzēta Direktīvas 2014/104 9. panta

⁵⁷ Ne iesniedzējtiesa savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu, ne lietas dalībnieki Tiesai iesniegtajos apsvērumos nenorādīja uz iespējamu problēmu saistībā ar līdzvērtības principu.

⁵⁸ Šajā nozīmē un pēc analogijas skat. ģenerālvokātes J. Kokotes [J. Kokott] secinājumus lietā *Cogeco Communications* (C-637/17, EU:C:2019:32, 93. punkts).

⁵⁹ Šajā nozīmē un pēc analogijas skat. ģenerālvokātes J. Kokotes [J. Kokott] secinājumus lietā *Cogeco Communications* (C-637/17, EU:C:2019:32, 93. punkts). Pēc analogijas saistībā ar Komisijas lēmumiem atbilstoši Regulas Nr. 1/2003 9. pantam skat. arī spriedumu, 2017. gada 23. novembris, *Gasorba* u.c. (C-547/16, EU:C:2017:891, 29. punkts).

⁶⁰ Skat. manus secinājumus lietā *Sumal* (C-882/19, EU:C:2021:293, 67. punkts un tajā minētā judikatūra).

1. punktā⁶¹. Tomēr, manuprāt, civillietu tiesai īstenojot savu novērtējuma brīvību savas valsts procesuālo normu piemērošanā – uz ko attiecas dalībvalstu procesuālā autonomija – saistībā ar pierādīšanas līdzekļu izvērtēšanu, spēkam, kāds minētajai tiesai saskaņā ar efektivitātes principu ir jāpiešķir valsts konkurences iestādes galīgajā lēmumā ietvertam pārkāpuma konstatējumam, ir jābūt atšķirīgam atkarībā no tā, kādā mērā minētajā lēmumā konstatētais pārkāpums sakrīt ar apgalvoto pārkāpumu, kas ir tajā ierosinātajā tiesvedībā izskatāmas civilprasības pamatā.

95. Tādējādi, ja pastāv sakritība starp valsts konkurences iestādes konstatēto LESD 101. panta 1. punkta pārkāpumu un apgalvoto pārkāpumu, uz ko balstās valsts tiesā uzsāktā civilprasība, kas skar pārkāpuma *raksturu* un tā *materiālo, personas, laika un teritoriālo piemērošanas jomu*⁶², uzskatu, ka efektivitātes princips un prasība nodrošināt LESD 101. panta pilnīgu efektivitāti liek civillietu tiesai piešķirt šim konstatējumam ne tikai netieša pierādījuma vai sākotnēja pierādījuma spēku, bet vismaz pārkāpuma esamības *prima facie* pierādījuma spēku⁶³. Proti, šādā gadījumā konstatētais pārkāpums pilnībā sakrītu ar pārkāpumu, uz kuru atsaucas civilprasībā, un tas, ņemot vērā iepriekš minētos principus, manuprāt, neattaisnotu to, ka valsts konkurences iestādes konstatējumam tiktu piešķirts tikai netieša pierādījuma vai sākotnēja pierādījuma spēks.

96. Šajā ziņā atsauce uz “pārkāpuma raksturu” nozīmē, ka tam ir jābūt vienam un tam pašam pārkāpumam, kura pamatā ir tāda pati fakta kvalifikācija, kas ietverta konkurences iestādes lēmumā. Atsauce uz pārkāpuma “materiālo piemērošanas jomu” nozīmē, ka sakritībai ir jāattiecas uz konkurences iestādes lēmumā tieši minētām darbībām⁶⁴. Atsauce uz pārkāpuma “personas piemērošanas jomu” nozīmē, ka tikai uzņēmumiem, attiecībā uz kuriem galīgajā lēmumā ir konstatēts konkurences noteikumu pārkāpums, tas ir pārkāpuma *prima facie* pierādījums⁶⁵. Atsauce uz pārkāpuma “laika piemērošanas jomu” nozīmē, ka konstatējumi galīgajā lēmumā civillietu tiesnesim ir *prima facie* pierādījums tikai attiecībā uz šajā galīgajā lēmumā konstatēto pārkāpuma ilgumu. Tāpat arī atsauce uz pārkāpuma “teritoriālo piemērošanas jomu” nozīmē, ka minētā lēmuma *prima facie* pierādījuma raksturs civillietu tiesai attiecas tikai uz to teritoriju, kurā šajā pašā lēmumā ir konstatēts pārkāpums.

97. Turpretī, ja valsts konkurences iestādes konstatētā LESD 101. panta 1. punkta pārkāpuma sakritība ar valsts tiesā celtās civilprasības pamatā esošo pārkāpumu nav pilnīga, bet gan tikai daļēja, jo, piemēram, valsts konkurences iestādes konstatējums attiecas uz pretkonkurences darbībām, kuras, lai gan tās ir līdzīgas un tās ir veicis tas pats uzņēmums, tieši nesakrīt ar tām,

⁶¹ Ģenerālvokāte J. Kokote [J. Kokott] savu secinājumu lietā *Cogeco Communications* (C-637/17, EU:C:2019:32) 95. un 96. punktā detalizēti paskaidro, kāpēc tas tā ir.

⁶² Atsauce uz šiem kritērijiem acīmredzami atspoguļo 34. apsvērumu Direktīvā 2014/104, kas, kā jau minēts, šajā lietā nav piemērojama. Tomēr Tiesa var brīvi iedvesmoties no šīs direktīvas, lai, pamatojoties uz interpretāciju, kas balstīta uz vispārējiem principiem, konkretizētu tiesību tvērumu.

⁶³ Jēdziens “pirmšķietams [*prima facie*] pierādījums”, kura tvērums izskaidrots šo secinājumu 107. punktā, ir tieši lietots Direktīvas 2014/104 9. panta 2. punktā. Šajā ziņā norādišu, ka, lai gan lielākajā daļā šīs normas valodu versiju ir lietots termins “*prima facie* pierādījums” (skat. angļu, franču, vācu, itāļu, portugāļu, bulgāru, čehu, dāņu, igauņu, horvātu, lietuviešu, ungāru, maltiešu, holandiešu, rumāņu, slovāku, slovēņu un zviedru versiju), šīs tiesību normas spāņu valodas versijā ir lietots termins “*principio de prueba*”, kas burtiski atbilst terminam “sākotnējs pierādījums”. Tomēr šķiet, ka runa ir par neprecizitāti šīs tiesību normas spāņu valodas versijas tekstā, kas neatbilst pārējām valodu versijām. Katrā ziņā, kā tas detalizēti izklāstīts šo secinājumu 105.–107. punktā, Direktīvas 2014/104 kontekstā jēdziens “*prima facie* pierādījums” ir jānošķir no jēdziena “netiešs pierādījums vai sākotnējs pierādījums” un tas attiecas uz pierādīšanas līdzekli, kuram ir augstāks pierādījuma spēks nekā vienkāršam “sākotnējam pierādījumam”.

⁶⁴ Ja zaudējumu atlīdzināšanas prasība ir norādīta cita pretkonkurences rīcība, pat ja tā ir saistīta ar konkurences iestādes galīgajā lēmumā konstatēto rīcību, kas šajā lēmumā ir kvalificēta kā pārkāpums, šī rīcība ir jāpierāda civillietu tiesā, kura var brīvi novērtēt šo rīcību bez jebkādiem ierobežojumiem.

⁶⁵ Tātad nav iespējams paplašināt šī lēmuma *prima facie* pierādījuma sekas attiecībā uz citiem uzņēmumiem, nevis tiem, kas norādīti šajā lēmumā. Ja cietusi puse vēlas apgalvot citu uzņēmumu atbildību, tai ir jāpierāda, ka šie uzņēmumi ir izdarījuši pārkāpumu, un valsts tiesa var brīvi izvērtēt šajā ziņā iesniegtos dažādos pierādījumus.

kas konstatētas valsts konkurences iestādes lēmumā, valsts tiesa nevar pilnībā ignorēt lēmumu, bet saskaņā ar efektivitātes principu un prasību nodrošināt LESD 101. panta pilnīgu efektivitāti tai būtu tam jāpiešķir netieša pierādījuma vai sākotnēja pierādījuma spēks.

98. Kā piemēru šādai situācijai var minēt gadījumu, iedvesmojoties no šīs lietas, kad izplatītājs ceļ civilprasību par LESD 101. panta 1. punkta pārkāpumu, pamatojoties uz to, ka daži tā līgumu punkti ietver vertikālus ierobežojumus, kas ir līdzīgi tiem, kuri valsts konkurences iestādes lēmumā ir konkrēti kvalificēti kā pārkāpumi. Šādā gadījumā lēmumā konstatētā pārkāpuma materiālā piemērošanas joma un pārkāpuma, uz kuru atsaucas civilprasības nolūkā, materiālā piemērošanas joma nesakrīt, bet visi pārējie elementi (proti, pārkāpuma raksturs un personas, laika un teritoriālā piemērošanas joma) sakrīt. Šādā gadījumā civillietu tiesa nevar neņemt vērā valsts konkurences iestādes lēmumu, ar kuru konstatēts LESD 101. panta 1. punkta pārkāpums, bet tai ir jāpiešķir tam netieša pierādījuma vai sākotnēja pierādījuma par pārkāpuma esamību spēks tādā nozīmē, kā izskaidrots šo secinājumu 106. punktā.

99. Otrām kārtām, saistībā ar tiesiskās drošības principu vispirms jāatgādina, ka saskaņā ar Regulas Nr. 1/2003 5. pantu dalībvalstu konkurences iestādēm ir pilnvaras piemērot LESD 101. un 102. pantu atsevišķos gadījumos. Taču minētajā regulā tikai attiecībā uz Komisijas lēmumiem ir paredzēts saistošs spēks tiesvedībās valsts tiesās, it īpaši tās 16. pantā, un šo iedarbību nevar attiecināt arī uz valstu konkurences iestāžu lēmumiem, ja vien Savienības likumdevējs to skaidri nenosaka⁶⁶.

100. Tomēr tas nekādi nemaina faktu, kā tas izriet no šo secinājumu 88. punktā minētās judikatūras, ka tiesiskās drošības princips liek valsts tiesām, cik vien iespējams, izvairīties no tādu lēmumu pieņemšanas, kas būtu pretrunā to struktūru lēmumiem, kurām ir uzdots veikt Savienības konkurences tiesību aktu administratīvu piemērošanu, proti, papildus Komisijai, arī valsts konkurences iestāžu lēmumiem.

101. No tā izriet, ka arī tiesiskās drošības princips prasa, lai valsts tiesas atzītu, ka valsts konkurences iestādes galīgā LESD 101. panta pārkāpuma konstatējumam ir vismaz netieša pierādījuma vai sākotnēja pierādījuma spēks civilprasībās, kas tajās ierosinātas par Savienības konkurences tiesību pārkāpumu, un *prima facie* pierādījuma spēks, ja pastāv sakritība starp valsts konkurences iestādes konstatēto pārkāpumu un pārkāpumu, uz kuru ir balstīta civilprasība, kas uzsākta valsts tiesā, attiecībā uz pārkāpuma raksturu un tā materiālo, personas, laika un teritoriālo piemērošanas jomu.

102. Ņemot to vērā, ir lietderīgi paust četrus papildu apsvērumus.

103. Pirmām kārtām, no visa iepriekš minētā izriet, ka, neraugoties uz dalībvalstu procesuālo autonomiju, civillietu tiesas nevar ignorēt konkurences iestādes lēmumu, kurā konstatēts Savienības konkurences tiesību pārkāpums. No tā izriet, ka tāds valsts tiesiskais regulējums⁶⁷ vai judikatūra, kādu minējusi iesniedzējtiesa un ar kuru šādam valsts konkurences iestādes lēmumam tiek liegta jebkāda vērtība, pat indikatīva, ir pretrunā Savienības tiesībām un konkrēti prasībai nodrošināt LESD 101. panta pilnīgu efektivitāti, kā arī no efektivitātes un tiesiskās drošības principiem izrietošām prasībām.

⁶⁶ Kā tas to ir darījis 9. panta 1. punktā Direktīvā 2014/104, kura, kā jau minēts, nav piemērojama *ratione temporis*. Skat. ģenerāladvokātes J. Kokotes [J. Kokott] secinājumus lietā *Cogeco Communications* (C-637/17, EU:C:2019:32, 96. punkts).

⁶⁷ Skat., piemēram, apsvērumus par Portugāles tiesībām, kas analizētas ģenerāladvokātes J. Kokotes [J. Kokott] secinājumu lietā *Cogeco Communications* (C-637/17, EU:C:2019:32) 92. un nākamajos punktos.

104. Otrām kārtām, vēlētos precizēt, ka šo secinājumu 89.–101. punktā minētie apsvērumi attiecas tikai uz civilprasībām, kuru pamatā ir valsts konkurences iestādes konstatēts *Savienības* konkurences noteikumu pārkāpums. Tātad šie principi nav piemērojami civilprasībām, kas skar vienīgi valsts konkurences tiesību pārkāpumu. Proti, ar efektivitātes principu saistītās prasības un prasība nodrošināt pilnīgu efektivitāti attiecas tikai uz *Savienības* tiesībām un it īpaši šajā gadījumā – uz LESD 101. pantu. Tās ne vienmēr attiecas uz valsts tiesībām. Protams, ka situācija ir atšķirīga ar tādu zaudējumu atlīdzināšanas prasību, kurai ir piemērojams Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punkts⁶⁸.

105. Trešām kārtām, uzskatu, ka ir lietderīgi iesniedzējtiesai sniegt dažus papildu skaidrojumus par to, kas jāsaprot ar “netieša pierādījuma vai sākotnēja pierādījuma” spēku un “*prima facie* pierādījuma” spēku. Vispirms, ir skaidrs, ka šie jēdzieni valsts tiesai ir jāinterpretē saistībā ar saviem procesuālajiem noteikumiem par pierādīšanas līdzekļu novērtēšanu, uz kuriem, kā jau minēts, attiecas dalībvalstu procesuālā autonomija.

106. Tomēr “netiešs pierādījums” vai “sākotnējs pierādījums”, manuprāt, norāda uz elementu, kas atbalsta civillietu tiesas konstatējumu par pārkāpuma esamību, bet kas jāizvērtē un jāpamato, ņemot vērā citus pierādījumus, lai varētu uzskatīt, ka pārkāpums ir pierādīts.

107. Savukārt *prima facie* [pirmšķietams] pierādījums⁶⁹ kopumā atbilst pierādījumam, ar ko var pierādīt apgalvotā fakta ticamību, pamatojoties uz pieredzes maksimām, kas liecina par iespējamu šī fakta esamību. Raugoties no šāda viedokļa, valsts lēmums, kurā konstatēts pārkāpums, liek tiesnesim savas valsts tiesību aktos paredzētās pierādīšanas līdzekļu novērtēšanas brīvības ietvaros prezumēt pārkāpuma esamību, pamatojoties uz pieredzes maksimu, saskaņā ar kuru konkurences iestāžu lēmumos konstatētie pārkāpumi parasti ir notikuši. Tomēr lietas dalībniekam, pret kuru ir celta prasība, joprojām ir iespēja iesniegt pierādījumus, kas tiesnesim liek pārliecināties par pretējo⁷⁰.

108. Ceturtām kārtām, saistībā ar pamatlietu iesniedzējtiesai, pamatojoties uz visiem iepriekš minētajiem apsvērumiem un savas valsts tiesībām, ir jānovērtē 2001. un 2009. gada lēmumu pierādījuma spēks tajā izskatāmajā civilprasībā. Tomēr, lai palīdzētu tiesai veikt šo novērtējumu, Tiesa tai var sniegt visus *Savienības* tiesību interpretācijas elementus, kas tai var būt noderīgi⁷¹.

109. Šajā ziņā saistībā ar 2001. gada lēmumu šķiet, ka tas attiecas vienīgi uz valsts konkurences tiesību pārkāpuma konstatēšanu, vienlaikus nepiemērojot LESD 101. panta 1. punktu. Ja tas tā ir, kas jāapstiprina iesniedzējtiesai, tad šī lēmuma pierādījuma spēku civilprasībā, ko izskata iesniedzējtiesa, reglamentētu vienīgi valsts tiesības, kā tas izriet no šo secinājumu 104. punkta.

110. Turpretī 2009. gada lēmumā paredzēta vienlaicīga valsts konkurences tiesību un LESD 101. panta 1. punkta piemērošana.

⁶⁸ Skat. šā panta pēdējo teikumu un Direktīvas 2014/104 34. apsvēruma pēdējo teikumu.

⁶⁹ Kā norādīts šo secinājumu 63. zemsvītras piezīmē, jēdziens “pirmšķietams [*prima facie*] pierādījums” ir tieši lietots Direktīvas 2014/104 9. panta 2. punktā. Šķiet, ka tas pārņemts no jēdziena Vācijas tiesībās “*Anscheinbeweis*”. Tomēr, tā kā nav atsaucies uz dalībvalstu tiesībām, runa ir par *Savienības* tiesību jēdzienu, kas pats par sevi ir jāinterpretē Tiesai.

⁷⁰ Tātad runa nav par atspēkojamu prezumpciju kā tādu, bet drīzāk par pierādīšanas līdzekli, kas ietekmē tiesneša novērtējuma brīvību, kas tam liek, īstenojot šo novērtējuma brīvību, prezumēt apgalvoto faktu, proti, šajā kontekstā – pārkāpuma esamību.

⁷¹ Šajā ziņā skat. spriedumu, 2022. gada 12. maijs, *Servizio Elettrico Nazionale* u.c. (C-377/20, EU:C:2022:379, 87. punkts un tajā minētā judikatūra).

111. Šādos apstākļos iesniedzējtiesai ir jāpārbauda, vai konstatētais pārkāpums sakrīt ar to, uz kuru balstītas tajā celtās civilprasības (par spēkā neesamības atzīšanu un zaudējumu atlīdzināšanu) attiecībā uz pārkāpuma raksturu un tā materiālo, personas, laika un teritoriālo piemērošanas jomu, kas jāsaprot atbilstoši šo secinājumu 96. punktā izklāstītajiem apsvērumiem.

112. Šādā gadījumā iesniedzējtiesai 2009. gada lēmumā ietvertajam pārkāpuma konstatējumam būtu jāpiešķir *prima facie* pierādījuma spēks saistībā ar civilprasību. Turpretī gadījumā, ja sakritība ir tikai daļēja, šim lēmumam būs pārkāpuma esamības netieša pierādījuma spēks saistībā ar abām prasībām par spēkā neesamības atzīšanu un zaudējumu atlīdzināšanu.

113. Konkrētāk saistībā ar laika un teritoriālo piemērošanas jomu, šķiet, no prejudiciālajiem jautājumiem izriet, ka KN mantinieki tos ir pierādījuši. Proti, lietas materiālos parādās, ka uz līgumiem, kas noslēgti starp KN mantiniekiem un *Repsol*, laika un teritorijas ziņā attiecas 2009. gada lēmumā ietvertā pārkāpuma konstatējuma piemērošanas joma.

114. Turklāt šķiet, ka abu pārkāpumu personas piemērošanas joma sakrīt, jo gan konstatēto pārkāpumu, gan civilprasībā minēto pārkāpumu ir izdarījis *Repsol*.

115. Līdz ar to vēl ir jāpārbauda, vai konstatētais pārkāpums sakrīt ar civilprasībā norādīto pārkāpumu attiecībā uz pārkāpuma raksturu un materiālo piemērošanas jomu.

116. Šajā ziņā tomēr norādīšu, ka, lasot 2009. gada lēmuma rezolutīvo daļu, kas izklāstīta šo secinājumu 16. punktā, šķiet, ka šajā lēmumā ietvertajam pārkāpuma konstatējumam ir ļoti plaša materiālā piemērošanas joma. Proti, tas attiecas uz *visiem* neatkarīgiem uzņēmējiem, kas izmanto *Repsol* zīmolu, un *visiem* līgumiem, kuros ir ietverti noteikumi, kas ir pārkāpuma pamatā, un *visiem* tajos aprakstītajiem noteikumiem. Iesniedzējtiesai galu galā ir jāpārbauda, vai KN vai tās mantinieku ar *Repsol* noslēgto līgumu noteikumus, uz kuriem attiecas 2009. gada lēmuma laika piemērošanas joma, var uzskatīt par tādiem, kas ietilpst šajā lēmumā ietvertā konstatējuma materiālajā piemērošanas jomā, lai varētu atzīt, ka konstatētais pārkāpums pilnībā sakrīt ar pārkāpumu, uz kuru tiek norādīts civilprasības ietvaros.

IV. Secinājumi

117. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, ierosinu Tiesai sniegt šādu atbildi uz *Juzgado de lo Mercantil de Madrid* (Madrīdes Komerclietu tiesa, Spānija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem:

- 1) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2014/104/ES (2014. gada 26. novembris) par atsevišķiem noteikumiem, kuri valstu tiesībās reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem, 9. panta 1. punkts

nav piemērojams *ratione temporis*

zaudējumu atlīdzināšanas prasībai, kas, lai gan celta pēc valsts tiesību normu, ar kurām šī direktīva ir novēloti transponēta valsts tiesībās, stāšanās spēkā, pirmkārt, attiecas uz pārkāpumu, kas izriet no konkurences ierobežojumiem, kuri ietverti līgumos, kuru sekas ir beigušās pirms minētās direktīvas transponēšanas termiņa beigām, un, otrkārt, uz prasību atlīdzināt zaudējumus, kuri nodarīti laikposmā, kas ir beidzies pirms šī datuma.

- 2) Nepastāvot Savienības tiesiskajam regulējumam, kas reglamentētu šo jomu un būtu piemērojams *ratione temporis*, dalībvalstīm to procesuālās autonomijas ietvaros ir jāreglamentē konkurences iestādes lēmumu pierādījuma spēks privāttiesiskos strīdos, kuros persona tiesā atsaucas uz LESD 101. panta 1. punkta pārkāpumu, lai apgalvotu, ka ar šo tiesību normu aizliegta vienošanās vai darbība saskaņā ar LESD 101. panta 2. punktu ir spēkā neesoša, un/vai lai prasītu atlīdzināt nodarītos zaudējumus, ja pastāv cēloņsakarība starp šiem zaudējumiem un vienošanos vai praksi, ciktāl tiek ievēroti līdzvērtības un efektivitātes principi.

Efektivitātes princips un prasība nodrošināt pilnīgu LESD 101. panta efektivitāti, kā arī tiesiskās drošības princips prasa, lai valsts konkurences iestādes galīgajam konstatējumam par LESD 101. panta 1. punkta pārkāpumu būtu vismaz netieša pierādījuma vai sākotnēja pierādījuma spēks saistībā ar civilprasību.

Ja LESD 101. panta 1. punkta pārkāpums, ko galīgi konstatējusi valsts konkurences iestāde, un apgalvotais pārkāpums, ar ko ir pamatota valsts tiesā celtā civilprasība, sakrīt pārkāpuma rakstura un tā materiālās, personas, laika un teritorijas piemērošanas jomas ziņā, kas jānosaka valsts tiesai, efektivitātes princips un prasība nodrošināt LESD 101. panta pilnīgu efektivitāti, kā arī tiesiskās drošības princips prasa, lai minētajam konkurences iestādes galīgajam konstatējumam civilprasībā tiktu atzīts vismaz pārkāpuma esamības *prima facie* pierādījuma spēks.